

4. HET GEHEIM VAN DE VERBORGEN GETALLEN 17 EN 26

[Opvallende getallen rond het spreken Gods in Genesis](#)

[Voorbeelden uit het boek Exodus](#)

[In het oog springende getallen in Deuteronomium](#)

[De symbolische betekenis van 17 en 26](#)

[De Naam van God 'in de tekst geweven'](#)

[Waartoe dienden de ingewikkelde getalsstructuren?](#)

[Gods Naam en Heerlijkheid in de tekst](#)

[De getalwaarde van de Naam als verkondigingstechniek](#)

[De verkondiging van 'JHWH is één' in de Schrift](#)

[De godsnaamgetallen in het werk van Oskar Goldberg](#)

Opvallende getallen rond het spreken Gods in Genesis

Na de inventarisatie van de godsspraakformules in de Pentateuch was de volgende stap in mijn onderzoek het maken van een bestandopname van het aantal woorden in deze formules en in de goddelijke redes zelf. Omdat de goddelijke *monologen* in de Pentateuch me bijzonder intrigeerden, begon ik in de desbetreffende passages de woorden in de Hebreeuwse tekst te tellen.

De lezer zal zich herinneren dat we in het vorige hoofdstuk geconstateerd hebben, dat er in de Oergeschiedenis, in Genesis 1-11, precies **7** gevallen zijn waarbij God voorgesteld wordt bij zichzelf te overleggen. Een telling van de woorden van deze zeven monologen, in de categorieën 'Introductieformule' en 'Rede', bracht het volgende aan het licht:

	Introductieformule	Rede	Nr.
1:26 <i>Schepping van mensen</i>	2	17	1
2:18 <i>Schepping van de vrouw</i>	3	9	2
3:22 <i>Begrenzing van de mens</i>	3	19	3
6:3 <i>Begrenzing van de mens</i>	2	13	4
6:7 <i>Gods berouw</i>	2	20	5
8:21 <i>Gods toezegging</i>	4	23	6
11:6v. <i>Verstrooiing van mensen</i>	<u>2</u>	<u>28</u>	<u>7</u>
Totaal:	18	129	

Op het eerste gezicht leek het niets bijzonders te zijn. Maar toen ging ik kijken naar de inhoudelijke criteria, waar het in de redes om ging. Naar deze criteria hoeven we niet te raden, omdat de tekst ze zelf aanreikt, mits we bereid zijn deze aandachtig te lezen. Het zijn: Gods *schepping* van de mensen (rede 1-2) enerzijds, en Gods handelen in de *geschiedenis* met betrekking tot de mensen, anderzijds, en wel *vóór de vloed* (rede 3-5), en *na de vloed* (rede 6-7). Op basis hiervan kwam het volgende aan het licht over het aantal woorden van de goddelijke redes:

Schepping van de mensen:	$17 + 9 = 26$
Gods handelen vóór de vloed:	$19 + 13 + 20 = 52$ (2x26)
Gods handelen na de vloed:	$23 + 28 = 51$ (3x17)
Alle Godswoorden vóór de vloed:	78 (3x26)
Alle Godswoorden na de vloed	51 (3x17).

De getallen **17** en **26** waren de enige, die *bij herhaling* in deze teksten voorkwamen. De opvallende frequentie van deze getallen in de zeven goddelijke monologen zou op toeval kunnen berusten, iets waarmee ik rekening hield. Dat we echter met opzet te maken hebben, en dat er nog meer verrassende gegevens aan het licht zouden komen, daar zou ik later achterkomen, nadat ik de goddelijke monologen en de andere goddelijke redes in de rest van de Pentateuch had onderzocht.¹

Mijn inventarisering van deze redes bracht de zeer hoge frequentie aan het licht, waarmee de getallen **17** en **26** in verband met de goddelijke redes in de Pentateuch voorkomen. Dit leverde voor mij het bewijs dat er iets bijzonders met deze getallen aan de hand was.

Hier volgen nu enige voorbeelden uit het boek Genesis van de vele gevallen, waarbij deze getallen zich rond de goddelijke redes aan de tellende lezer opdringen.

In Genesis 1-3 hebben alle godsspraakformules samen precies **68** (4x17) woorden. De introductieformules in Genesis 3, waarin 'zeggen' voorkomt, tellen **26** woorden.

In Genesis 4 worden er in totaal **78** (3x26) woorden gebruikt in verband met het spreken van God: 12 in de inleidingen en 66 in de redes.

Het door de Engel uitgesproken orakel aan Hagar in Gen. 16:11-12, in verband met de geboorte van Ismaël, heeft **26** woorden.

Het orakel aan Hagar in het parallelle verhaal in Gen. 21:17-18, dat enigszins anders geformuleerd is, bestaat eveneens uit **26** woorden.

Van de **255** (15x17) woorden in verband met het spreken van God in Genesis 20-24 staan **51** (3x17) in de introductieformules en **204** (12x17) in de redes.

De goddelijke redes in Genesis 25-31 tellen in totaal **204** (12x17) woorden.

Even opvallend is het aantal door God gesproken woorden in de eerste vier orakels in de Jakob-en-Esau verhalen, in Genesis 25-28. Het zijn er **136** (8x17). Daarbij is de verdeling van deze woorden in twee even grote orakelparen heel opmerkelijk. De eerste twee van deze vier orakels, namelijk aan Rebekka in verband met de geboorte van haar tweeling, in Gen. 25:23, en dat aan Isaäk in de Filistijnse stad

1. De voorlopige resultaten van dit onderzoek en van de bestudering van de 'gewone' goddelijke redes in de Pentateuch werden gepubliceerd in een drietal artikelen: 'The Literary and Theological Function of Divine Speech in the Pentateuch', in *Congress Volume: Salamanca 1983*, Supplements to *Vetus Testamentum*, Leiden 1985, pp. 154-173; 'Divine Speech in Deuteronomy', in *Das Deuteronomium, Entstehung, Gestalt und Botschaft*, hrsg. von Norbert Lohfink (Bibliotheca Ephemeridum Theologicarum Lovaniensium 68), Leuven 1985; en 'Neue Wege und Perspektiven in der Pentateuchforschung', in *Vetus Testamentum* 36 (1986), S. 146-162. Dit onderzoek is nog niet afgerond, en ik besef terdege dat een hercontrole van de bestandopnamen en nieuwe inzichten in de complexe materie deze eerste resultaten op bepaalde punten zullen corrigeren en bijstellen.

Gerar, waar Rebekka gevaar loopt door de Filistijnse koning tot vrouw genomen te worden, in Gen. 26:2-5, hebben samen **68** (4x**17**) woorden.

De overige twee orakels, dat gericht aan Isaäk in Berseba (Gen. 26:24), met 16 woorden, en dat aan Jakob in Bethel gericht (Gen. 28:13), met **52** (2x**26**) woorden, tellen samen nogmaals **68** (4x**17**) woorden.

Daarbij komt nog dat de godsspraakformules in de hele passage in Genesis 25-28 samen **17** woorden tellen.

De tot Jakob gesproken Godswoorden in Mesopotamië, in Gen. 31:1-21, tellen samen **51** (3x**17**) woorden.

Het door Laban ontvangen orakel, in Gen. 31:24, telt 9 woorden, en wanneer Laban dat orakel meedeelt aan Jakob en hij daarbij God citeert (vers 29), gebruikt hij 8 woorden. Dat brengt het totaal der Godswoorden betreffende Laban op **17**.

In Genesis 32 citeert Jakob in zijn gebed 5 Godswoorden (vers 9), en later nogmaals 12 woorden (vers 12), samen **17**.

De woorden die de Engel, met wie Jakob worstelde, sprak in verband met de naamsverandering van Jakob, in Gen. 32:27-28, tellen samen **17** woorden.

In Genesis 35:1-9, tellen we in de opdracht die God aan Jakob geeft terug te keren naar Bethel, 28 woorden. Nadat Jakob in Bethel teruggekeerd is, ontvangt hij een orakel (35:11-12) dat uit **26** woorden bestaat. Ten slotte, de **7** godsspraakformules van Genesis 35 tellen samen **26** woorden.

Het allerlaatste orakel in het boek Genesis, gericht aan Jakob (hoofdstuk 46) bestaat eveneens uit **26** woorden.

De tot dusver opgevoerde gegevens uit het boek Genesis, die iedereen kan gaan natellen en controleren, leverde voor mij het absolute bewijs dat er een verband moet bestaan tussen de getallen **17** en **26** en de idee van het spreken Gods. De massaliteit, waarmee ze in de desbetreffende teksten voorkomen, sluit toeval zonder meer uit. De bijbelse auteurs moesten deze getallen bewust en weloverwogen gekozen hebben voor de vormgeving van de passages in het boek Genesis, waarin het gaat over het spreken van God. Voordat een antwoord gegeven kon worden op de vele vragen die zich opdrongen, betreffende de oorsprong, draagwijdte, functie en betekenis van deze numerieke techniek, moest verder onderzoek gedaan worden, om mee te beginnen in de rest van de Pentateuch. Zo ging ik vervolgens de goddelijke redes in de boeken Exodus tot Deuteronomium in kaart brengen.

Voorbeelden uit het boek Exodus

Laat ik eerst enkele resultaten van mijn analyse van een aantal teksten in het boek Exodus vermelden, om te laten zien dat het in Genesis gesignaleerde verschijnsel van de in het oog springende getallen niet beperkt is tot het boek Genesis.

De **7** cruciale goddelijke redes in verband met de bekendmaking door God van zichzelf en van zijn Naam, in Ex. 3:4-14, worden ingeleid door **7** introductieformules. Het totale aantal door God gesproken woorden in hoofdstuk 3 telt **272** (16x**17**). Het

verhaal over de geboorte van Mozes in Ex. 2:1-25 (door de masoreten als een seder afgebakend) bestaat uit **340** (20x17) woorden. Het daarop volgende verhaal over de ontmoeting tussen God en Mozes, en de toerusting van Mozes voor zijn taak, in Ex. 3:1 - 4:17 (eveneens als een seder aangeduid), telt **650** (35x26) woorden.

Laten we nu in dit laatste verhaal de passage betreffende de toerusting van Mozes, hoofdstuk 4:1-17, met zijn **7** goddelijke redes, nader analyseren. De drie criteria, die zich direct voor de analyse aandienen, zijn gemakkelijk te vinden:

'*introductieformule van de goddelijke rede*', de '*goddelijke rede*' zelf, en ten slotte het '*verhaal*', dat wil zeggen het relaas over het handelen van God, en hoe Mozes erop reageert. Leggen we deze criteria aan, dan blijkt de tekst op basis van het aantal woorden in de verschillende categorieën als volgt gestructureerd te zijn:

Vers	Verhaal	Introductieformule	Rede	Nr.			
vs. 1-2	18	3	2	1			
vs. 3	7	1	2	2			
vs. 4-5	7	4	18	3			
vs. 6	8	4	4	4			
vs. 7-10	9	1	43	5			
vs. 11-13	25	3	26	6			
vs. 14-17	11	1	58	7			
Totaal:	85	+	17	+	153	=	255 (15x17)

De uitkomst spreekt voor zichzelf. Alle drie categorieën worden beheerst door het getal **17**. Het totale aantal woorden, dat met het spreken van God te maken heeft, is **17+153 = 170**, dus **10x17**. Het bijzondere getal **153** (9x17, het *driehoeksgetal* of de som van de getallen van 1-17), het aantal woorden in de **7** goddelijke redes, zijn we reeds in hoofdstuk 1 tegengekomen in verband met Psalm 111-112.²

We zouden zo in detail verder kunnen doorgaan en van de ene Aha-Erlebnis in de andere vallen, maar laten we volstaan met het vermelden van enkele frappante resultaten van mijn onderzoek in verband met het spreken Gods in het boek Exodus. De passages, die ik de revue zal laten passeren, zullen tegelijkertijd laten zien dat het veelvuldig gebruik van de getallen **17** en **26** niet beperkt is tot teksten, waarin sprake is van het spreken van God. Ze komen ook voor in teksten, waarin het spreken van God niet direct aan de orde is. Op zulke teksten komen we later terug. Laten we nu eerst onze speurtocht in Exodus voortzetten.

Het Lied van Mozes bij de Schelfzee in Ex. 15:1-19 telt, inclusief de introductie formule 'En hij zei aldus', precies **170** woorden. In het verhaal dat op dit lied volgt, in verzen 20-26, komt een goddelijke rede van **26** woorden voor.

In het verhaal over het gemor van de Israëlieten bij Massa en Meriba (Ex. 17:1-7) komen de woorden in verband met het spreken van God op **34** (2x17) te staan.

2. Voor een diepgaande analyse van Ex. 3:1 - 4:17 zie mijn bijdrage, 'De literairkritische methode', in: A.S. van der Woude (red.), *Inleiding tot de studie van het Oude Testament*, J.H. Kok, Kampen 1986, blz. 102-127, vooral 114vv.

Het daaropvolgende verhaal van de strijd tegen Amalek (Ex. 17:8-16) bestaat uit **119** woorden, dat is **7x17**.

De goddelijke rede in Exodus 19, waarin God Mozes op de berg Sinaï ontbiedt ter voorbereiding van de verbondsluiting (verzen 3-8), telt **51** (**3x17**) woorden.

De **17** verzen tellende perikoop waarin de Tien Geboden staan (Exodus 20) is een prachtige getalscompositie. Het verbod op het misbruik van Gods Naam (vs. 7) bestaat uit **17** woorden. Deze **17** woorden hebben tevens samen **51** (**3x17**) letters! De motivering van het sabbatsgebod (vs. 11) telt **26** woorden. Hetzelfde geldt voor de laatste vijf korte geboden in verzen 13-17 met hun **26** woorden. De **26** verzen van Exodus 20 tellen in totaal **312** (**12x26**) woorden.

Het totale aantal woorden in verband met het spreken van God in het verhaal over het gouden kalf in Exodus 32-34 komt te staan op **650** (**25x26**).

De **17** verzen tellende passage in Exodus 40, over de oprichting van de tabernakel (vss. 17-33), bevat **7** verwijzende godsspraakformules, iets dat we reeds hebben gesignaleerd. Deze passage telt exact **208** (**8x26**) woorden.

Het slotperikoopje van het boek Exodus (40:34-38), het verhaal over de 'Heerlijkheid' van God, die als een wolk de tabernakel en de tent der samenkomst vervult, bestaat uit 60 woorden, die als volgt verdeeld zijn:

vss. 34-35 de Heerlijkheid vervult tent en tabernakel	26
vss. 36-38 beschrijving functie van wolk en vuur	34 (2x17).

Ik laat de boeken Leviticus en Numeri hier verder buiten beschouwing, niet omdat ze een uitzondering zouden vormen als het gaat om de genoemde in het oog springende getallen, maar omdat een verdere inventarisering ons te ver zou voeren. Bovendien zouden deze twee boeken niet veel nieuws kunnen toevoegen aan wat we reeds gevonden hebben. Op basis van de in het vorige hoofdstuk aangedragen gegevens hebben we voldoende reden om ons te realiseren dat de numerieke technieken, die we in Genesis en Exodus tegenkwamen, ook in de volgende twee boeken van de Pentateuch voorkomen.

In het oog springende getallen in Deuteronomium

Interessanter is de vraag of zulke in het oog springende getallen ook in Deuteronomium aanwezig zijn. Dit boek neemt namelijk in de Pentateuch een heel eigen plaats in, zowel wat zijn vorm als wat zijn inhoud betreft. Zou het een uitzondering op de regel vormen, wanneer het gaat om de goddelijke redes en de verwijzingen naar het spreken Gods?

Bij mijn onderzoek van de goddelijke redes in Deuteronomium, en van de inleidende en verwijzende godsspraakformules, kwam ik tot verbluffende resultaten. Voordat ik hierover iets ga vertellen, moet ik eerst enige opmerkingen vooraf maken.

De eerste betreft de term 'goddelijke redes'. Daaronder versta ik alleen de Godsworden, die expliciet als woorden van God worden aangeduid door de desbetreffende introductieformules. Op een paar plaatsen in dit boek treffen we namelijk het merkwaardige verschijnsel aan, dat Mozes in zijn tot het volk gerichte

vermanende redes tussendoor soms zinsneden gebruikt, die het doen voorkomen alsof God zelf aan het woord is. Deze retorische techniek van het ongemerkt overschakelen van een spreken namens God op een spreken van God, treffen we ook in de boeken van de profeten aan, met name in Jeremia. Het gaat om een retorische stijlmiddel dat de zeggenskracht vergroot: God is *zelf* aan het woord.

In Deuteronomium vinden we dit soort 'onechte' woorden van God op vijf plaatsen: 7:4; 11:13-15; 17:3; 28:20 en 29:5-6.³ Omdat ze 'onechte' Godswoorden zijn, vallen ze buiten de categorie van de 'echte' goddelijke redes.

Naar aanleiding van het voorafgaande moet ik nog een opmerking maken ten einde een misverstand te voorkomen. Men zou de termen 'goddelijke redes', 'Godswoorden' en dergelijke, kunnen opvatten, als zouden we met de eigen woorden van God te maken hebben. Dat is zeker niet de bedoeling van zulke uitdrukkingen. Iets als een door God zelf in het Hebreeuws geformuleerde redevoering bestaat niet. De idee dat God 'spreekt', is een antropomorfisme, een soort beeldspraak, evenals de gedachte dat Hij 'ziet', of 'hoort', of 'lacht'.

Wanneer God sprekend wordt opgevoerd in een verhaal, dan 'spreekt' Hij bij wijze van spreken. De bijbelse auteur wil daarmee overbrengen wat hij van God gelooft, wat God, volgens hem, in een bepaalde situatie aan zijn gesprekspartner wil overbrengen. Het gebruik van de directe rede in verband met God is overal in de Bijbel een literair middel, waarmee het *geloof* in het spreken van God onder woorden wordt gebracht. Hoe je het ook wendt of keert, de idee van het spreken Gods is een zaak van geloof.⁴

De goddelijke redes en de godsspraakformules in Deuteronomium hebben een onmiskenbare, zeer uitgekende structuur, die in bepaalde opzichten verschilt van die in de voorafgaande boeken. Ze laten op een ondubbelzinnige manier zien hoezeer ook dit boek een weldoordachte getalscompositie is.

Er komen in totaal 30 redes voor, die zo verdeeld zijn over de stof van het boek, dat er **10** voorkomen in ieder van zijn drie hoofddelen. Op inhoudelijke en formele gronden kunnen we het boek verdelen in de hoofdstukken 1-3; 4-26, en 27-34.

Een telling van de woorden in de redes en de bijbehorende introductieformules laat ons het volgende zien:

	Aantal Redes	Inleiding	Rede	Totaal
Hfst. 1-3	(10)	31	463	494 (19x26)
Hfst. 4-26	(10)	27	415	442 (17x26)
Hfst. 27-34	(10)	27	465	492
Totaal: 1-34	(30)	85	1343	1428 (84x17).

Het valt onmiddellijk op dat het aantal woorden in zowel de inleidingen als de redes

3. Zie hierover mijn commentaar, *Deuteronomium*, deel IB, p. 108.

4. Zie voor een bespreking van de antropomorfistische voorstelling van het spreken van God mijn bijdrage, 'Geloven in het spreken Gods', in *Rondom het Woord*, 17de jaargang, nr. 4 (1975), blz. 64-81, alsmede mijn boek *Wat zegt de Bijbel in Gods Naam? Nieuwe bijbeluitleg en modern godsgeloof*, 1ste druk 's-Gravenhage 1977, 6de druk 1984, hoofdstuk 5, blz. 91-108.

veelvouden van **17** zijn: **85** = 5×17 , en **1343** = 79×17 . De eindtelling berust op de door mij gemaakte keus voor de oplossing van enige problemen, die zich in hoofdstuk 32 voordoen, waar ik de lezer hier niet mee wil belasten.⁵

Over de tellingen in het hart van het boek - de hoofdstukken 4-26 - kan geen verschil van mening bestaan. Hier nemen we iets waar, dat de kroon spant: het aantal Godswoorden komt op het bijzondere getal **442** te staan, het product van **17** en **26**!

Voor dit opvallende en intrigerende verschijnsel moet een verklaring gevonden worden. Waarom treffen we dit uitzonderlijke getal aan in het hart van de vermanende prediking van het boek Deuteronomium? Toeval lijkt toch wel uitgesloten te zijn.

Ook wat de drie series van **10** goddelijke redes betreft, moeten we aannemen dat we niet met toeval te maken hebben. In Deuteronomium speelt het getal **10** immers een belangrijke structurerende rol, anders dan in de voorgaande vier boeken, waarin vooral **7** als structuurgetal functioneert. De verklaring hiervoor ligt ongetwijfeld in het feit dat de Tien Geboden, hier de 'Tien woorden' genoemd, zo'n centrale plaats in dit boek innemen. In hoofdstuk 5 kom ik terug op het '*dekaloogmodel*', **10** = **4+6 / 6+4**.

Het verbaast ons dan ook niet dat we naast de drie series van **10** goddelijke redes andere series van **10** tegenkomen:

De gods aanduiding *JHWH, onze God*, komt zowel in hoofdstukken 1-3 als in 4-26 **10** keer voor. De Godsnaam JHWH vinden we precies **10** keer in de 'Tien Woorden'.

In de zogenoemde 'wij-passages' in de eerste drie hoofdstukken treffen we twee onmiskenbare series van **10** *werkwoorden in de eerste persoon meervoudvorm* aan.

In **10** gevallen worden de goddelijke redes ingeleid door het woordje '*aldus*'. De cruciale zinsnede die naar het spreken van God op de berg Horeb verwijst, 'uit het midden van het vuur', komt precies **10** keer voor.

Nemen we nu de *verwijzende godsspraakformules* in ogenschouw, zinsneden als '*zoals JHWH...gezegd/gesproken/bevolen heeft*'. Verspreid over het hele boek komen er precies **34** gevallen voor waarin het werkwoord 'bevelen' wordt gebruikt: '*zoals JHWH ... bevolen heeft*'. In de overige verwijzende formules, waarin 'zeggen' en 'spreken' gebezigd worden, valt het aantal woorden op. In de eerste elf hoofdstukken tellen deze formules **34** (2×17) woorden. In de rest van het boek **26** woorden.

5. De eindtelling van de woorden in de redes is afhankelijk van een bepaalde visie op het moeilijke probleem betreffende de omvang van de goddelijke rede(s) in Deut. 32. Het totale aantal woorden in de introductieformules wordt bepaald door de keus voor de LXX- en Qumran-lezing van de Godsnaam in 32:37. Zie voor een bespreking van de problemen mijn hierboven in noot 1 geciteerde bijdrage 'Divine Speech in Deuteronomy', pp. 119f., alsmede mijn daar vermelde artikel 'Neue Wege und Perspektiven in der Pentateuchforschung', S.156.

Deze min of meer stereotiepe zinsneden vallen op door hun plooibaarheid. Ze wisselen van lengte, van twee tot zelfs zes woorden (in het Hebreeuws):

zoals Hij-gesproken-heeft	2w.
zoals-Hij tot-jullie gesproken-heeft	3w.
zoals JHWH tot-mij gesproken-heeft	4w.
zoals JHWH, uw-God, tot-hem gesproken-heeft	5w.
zoals JHWH, de-God uwer-vaderen, tot-u gesproken-heeft	6w.

Het verschijnsel dat de ene keer een korte, en de andere een langere formule wordt gekozen, vindt zijn verklaring in de behoefte aan meer of minder woorden, die nodig zijn om de gewenste numerieke structuur te realiseren.⁶

Mijn onderzoek naar de goddelijke redes en de godsspraakformules in Deuteronomium heeft aangetoond dat dit boek in vergelijking met de andere boeken van de Pentateuch geen uitzondering vormt, voor wat betreft het veelvuldig gebruik van de structuurgetallen **17** en **26**. De goddelijke redes en de daarmee samenhangende inleidende en verwijzende formules lopen als een rode draad door de hele Pentateuch heen. Hetzelfde geldt voor **17** en **26**.

De verdere bestudering van de numerieke structuur van de hele tekst van Deuteronomium heeft mij de ogen geopend voor het feit dat het boek in zijn geheel in hoge mate gestructureerd wordt door deze twee getallen. Het kan daarom met recht als een getalscompositie beschouwd worden. Met mijn verrassende vondsten in Deuteronomium werd alleen maar het tipje van de sluier gelicht. Ik zou later gaan beseffen dat de aanduiding 'getalscompositie' niet alleen op Deuteronomium van toepassing is, maar voor de hele Pentateuch geldt en voor de meeste, zo niet alle, andere boeken van de Hebreeuwse Bijbel en voor het Nieuwe Testament.

De symbolische betekenis van 17 en 26

Alvorens kennis te nemen van de verdere onderzoeksresultaten moeten we ons nu eerst bezighouden met de vraag betreffende de symbolische betekenis van deze twee massaal voorkomende structuurgetallen en naar de reden waarom ze zo veelvuldig voorkomen. Hun functie ter vormgeving van de tekst berust ongetwijfeld op het feit dat ze een bijzondere symbolische waarde hebben, op basis waarvan ze een diepere dimensie aan de tekst verlenen.

Rond de publicatie van de eerste resultaten van mijn onderzoek naar de structuur van de godsspraakformules in de Pentateuch, in 1982, ben ik in contact gekomen met het werk en de persoon van de Oostenrijkse oriëntalist en bijbelgeleerde, *Claus Schedl*. Het bleek dat hij zich al sedert de jaren zestig toegelegd had op de bestudering van de numerieke aspecten van de bijbeltekst. Op mijn vraag, hoe hij daartoe gekomen was, zei hij dat het in de joodse traditie een weliswaar haast vergeten was, maar dat het toch nog bekend was, dat er in de bijbeltekst iets met getallen aan de hand is.

6. Voor verdere bijzonderheden, zie mijn hierboven in noot 1 geciteerde bijdrage 'Divine Speech in Deuteronomy', vooral blz. 119v.

Zijn tot die tijd gepubliceerde werk, waarvan ik één boek wel kende, maar nog niet serieus had gelezen, en mijn ontmoetingen en correspondentie met hem, hebben mijn verdere onderzoek gestimuleerd en diepgaand beïnvloed. In het volgende hoofdstuk zal ik nader ingaan op zijn ontdekkingen en op de betekenis van zijn in alle opzichten baanbrekend onderzoek voor de bijbelwetenschap.

Schedl was het, die mij de ogen geopend heeft voor de betekenis van de getallen **17** en **26**. In de joodse traditie vertegenwoordigen ze beide de getalwaarde van de Godsnaam JHWH. Ik noem ze voor het gemak de godsnaamgetallen. De getalwaarde van woorden of namen berust op het beginsel dat de letters van het alfabet een waarde hebben en dat ze daarom aan een woord of naam een getalwaarde kunnen verlenen. Dit verschijnsel staat bekend als *gematrie*, of *gematria*. De waarden, die de letters van de Godsnaam krachtens hun plaats in het alfabet hebben, zijn: Y=10; H=5; W=6 en H=5, samen **26**. De som van deze *getallen* is de 'normale telling'. Men kent in de joodse traditie echter ook de zogenoemde 'kleine telling', waarbij de som van de *cijfers* wordt berekend: $1+0+5+6+5 = 17$. Het is niet bekend wat het verschil is tussen deze twee godsnaamgetallen wat hun functie en betekenis betreft. Dat is iets, waar toekomstig onderzoek een antwoord op zal moeten geven. Vooralsnog kunnen we in ieder geval constateren dat beide getallen massaal voorkomen in de Pentateuch, met name, doch niet uitsluitend, in verband met het spreken van God. Anders gezegd, de Pentateuch is een door de godsnaamgetallen beheerste getalscompositie.

De Naam van God 'in de tekst geweven'

Voor de verklaring van dit intrigerende verschijnsel moeten we bij de joodse traditie te rade gaan. Van daaruit wordt een verrassend licht geworpen op de relatie tussen de *Naam* van God en de *tekst* van de Tora. De joodse overlevering spreekt erover dat de Tora zo samengesteld is dat de Naam van God er als het ware 'ingeweven is als in een stuk materiaal'.⁷ Deze gedachte is vermoedelijk voor de eerste keer expliciet zo geformuleerd in de 13de eeuw door de Spaanse joodse geleerde Gikatilla.⁸

Dit betekent zeker niet dat deze gedachte pas in de middeleeuwen is ontstaan, want we hebben ongetwijfeld met een veel ouder gegeven te maken. Trouwens de joodse Kabbala, in welk kader deze traditie werd doorgegeven, vindt zijn oorsprong evenmin pas in de middeleeuwen. De joodse geleerde G. Scholem, kenner bij uitstek van de Kabbala, heeft onomstotelijk aangetoond dat de wortels van de Kabbala niet in de middeleeuwen liggen, zoals vroeger werd aangenomen, maar dat ze ten minste teruggaan tot de eerste eeuwen van onze jaartelling.

In het licht van de tot dusver verkregen resultaten van wetenschappelijk onderzoek

7. Vgl. *Encyclopaedia Judaica*, Vol. 15 (1971), col. 1241: 'Some said the entire Torah consists of the name of God set in succession... or interwoven in a fabric...'

8. G. Scholem, *Zur Kabbala und ihrer Symbolik*, Frankfurt 1973, S. 69, zegt hierover: 'Es scheint, dass Gikatilla als erster diesen Begriff des Gewebes ('*ariga*) benutzte, um zu beschreiben, wie der Name Gottes in der Textur der Tora immer wieder vorkommt.' Voor de belangrijkste andere geschriften van Scholem zie mijn in noot 2 geciteerde artikel, 'De literairkritische methode', blz. 7.

kunnen we nu met zekerheid stellen dat de Kabbala niet iets is, dat in de nabijbelse tijd verzonnen is, maar dat de wortels ervan in de bijbeltekst zelf liggen. Dat betekent dat de kennis van de techniek, waarbij de Naam van God in de tekst van de Tora is geweven, teruggaat tot de ontstaanstijd van de tekst van de Pentateuch. Dan spreken we ruwweg over de periode rond de Babylonische ballingschap tot de definitieve afronding en vaststelling van de tekst in de eerste eeuw van onze jaartelling.

Het historisch onderzoek naar de oorsprong van het fenomeen getalscompositie, als een in de bijbelse tijd toegepaste literaire compositietechniek, moet nog helemaal van de grond komen. Het onderzoek dat tot nu toe gedaan is, kan vergeleken worden met een archeologische ontdekking, waarbij de fundamenten van een verdwenen stad zijn opgegraven. Wie zo'n ontdekking doet, kan nog geen antwoord geven op de vele historische vragen, die zich rond de ontdekking voordoen: wie heeft de stad gebouwd en bewoond, en gedurende welke tijd; wanneer en door wie werd ze met de grond gelijk gemaakt waardoor ze in vergetelheid raakte?

Zulke vragen doen echter niets af aan het feit dat er door de opgraving een stad is ontdekt en blootgelegd. Zo ligt er achter de ontdekking, dat de bijbelse geschriften getalscomposities zijn, een wereld van historische vragen en problemen die op nader onderzoek wachten, maar dat neemt niet weg dat er getalscomposities aan het licht gebracht zijn.

De numerieke structuuranalyses, die in de Pentateuch tot dusver uitgevoerd zijn, bevestigen op een niet mis te verstane wijze wat in de joodse traditie over de relatie tussen de Naam van God en de Tora wordt gezegd. Omdat vast is komen te staan dat de Pentateuch een getalscompositie is, die van de godsnaamgetallen doortrokken is, mogen we stellen dat men in de joodse traditie met recht spreekt van de Godsnaam die in de Tora als in een stuk materiaal is geweven.

De resultaten van het tot dusver verrichte numerieke structuuranalytisch onderzoek buiten de Pentateuch leveren echter het bewijs dat het verschijnsel getalscompositie niet beperkt is tot de Tora, maar dat het ook elders in de Schrift aan te wijzen is. Om die reden moeten we, mijns inziens, het begrip 'Tora' in de joodse overlevering in dit verband verstaan als een term, die op de ganse 'Heilige Schrift' betrekking heeft. Zowel in het jodendom van de bijbelse tijd als in de Evangelieën en bij Paulus heeft het woord *tora* soms de bredere betekenis van 'Schrift'. Een juistere interpretatie van de door Gikatilla geformuleerde traditie is daarom dat de Naam van God in de Schrift is geweven als in een stuk materiaal.

Wartoe dienden de ingewikkelde getalsstructuren?

De vraag rijst onwillekeurig waarom de bijbelse auteurs het zichzelf zo moeilijk maakten, door hun teksten tellend vorm te geven en daarbij heel ingewikkelde numerieke structuren te gebruiken. Daarvan kunnen we in de eerste plaats zeggen dat numerieke factoren in de bijbelse en klassieke oudheid niet weg te denken waren bij de vormgeving van teksten. Het gebruik van structuren, die door getallen worden bepaald, was in die tijd een normaal compositie-principe. Het gaat om een

techniek, die de schrijver tot een gedisciplineerde vormgeving van zijn tekst dwingt en hem ervan weerhoudt zo maar uit de losse pols te schrijven.

Daarbij biedt dit principe een auteur de mogelijkheid om door middel van symbolische getallen een extra dimensie aan de tekst toe te voegen. Deze getallen spreken een eigen taal en vertellen een eigen verhaal. Krachtens hun symboliek bevatten ze een latente boodschap, die op een verborgen wijze aanwezig is in de tekst. We zullen in het volgende hoofdstuk nader ingaan op verholde boodschappen in de tekst.

Met de toepassing van numerieke structuren had de bijbelse auteur ongetwijfeld ook een esthetische bedoeling. Deze techniek schept namelijk vele mogelijkheden om van de tekst een *kunstwerk* te maken, een literaire architectuur van grote schoonheid. Daarbij gaat het niet om de schoonheid op zichzelf, maar om de schoonheid in dienst van de inhoud. Een geschrift wordt vervaardigd op basis van een door de auteur gekozen bouwplan voor de vormgeving die bij de inhoud past en hem dienstbaar en waardig is.

Claus Schedl heeft voor het verschijnsel getalscompositie de passende term 'logotechniek' gecreëerd. Dit woord wordt afgeleid van het Nieuwgriekse *logotechnia*, dat 'literatuur' betekent, met name in de zin van een kunstig gecomponeerd letterkundig werk, dat aan bepaalde wetten ter vormgeving beantwoordt. Het gaat om 'woord-kunst', 'taal-kunst', 'compositie-kunst'.⁹

Zulke numerieke structuren waren uiteraard niet voor iedereen evident, omdat ze nu eenmaal niet met het blote oog waar te nemen zijn. De doorsnee hoorder of lezer kon ze zeker niet ontwaren, omdat ze bij het schrijversgeheim hoorden. Het betreft hoogwaardige technieken van professionele schrijvers die alleen aan de ingewijden bekend waren. Deze esoterische kennis was het geheim van de geschoolde schrijver, de geleerde, die weet had van de verborgen structuren en de daarin opgesloten verholde boodschappen. Het is niet voor niets dat het woord voor 'schrijver', *sofer*, afgeleid is van een werkwoord, dat zowel 'tellen' als 'schrijven' betekent.

Dit schrijversgeheim was zeker ook de trots van de bijbelse schrijvers, niet alleen wegens de vakkundigheid van hun composities, maar ook omdat ze hun compositiekunst tot eer van God toepasten. Zoals men in de middeleeuwen schitterende kathedralen tot meerdere glorie van God bouwde, zo schiepen de bijbelse auteurs hun literaire kunstwerken tot eer van God. Wanneer in Psalm 19:8 gezegd wordt: 'de Tora van JHWH is *volmaakt*', dan wordt ongetwijfeld gezinspeeld op de Tora, of de Schrift als *literair kunstwerk*. De Schriften zijn ook bedoeld, om door hun schone vormgeving de glorie en de eer van God te weerspiegelen.

Gods Naam en Heerlijkheid in de tekst

We kunnen ons afvragen of het toeval is, dat de beide godsnaamgetallen **17** en **26** ook de numerieke waarden vertegenwoordigen van het woord voor Gods

9. Zie C. Schedl, *Baupläne des Wortes: Einführung in die biblische Logotechnik*, Wien 1974, S. 22.

'Heerlijkheid', *kabod* (volgens de zogenaamde 'defectieve' spelling: *kbd*, in tegenstelling tot de 'volle' spelling: *kbwd*). Volgens de waarden, die deze letters, krachtens hun plaats in het alfabet hebben, heeft het woord een *plaatswaarde* van **17**.

Overeenkomstig de getalswaarden van de letters, krachtens het feit dat de letters vanaf de *k* de tien- en honderdtallen vertegenwoordigen ($k=20$; $l=30$, $m=40$, enz.), heeft *kabod* ook de *getalswaarde* van **26**.

Plaatswaarde: $k + b + d = 11 + 2 + 4 = 17$

Getalswaarde: $k + b + d = 20 + 2 + 4 = 26$.

Krachtens dezelfde principes heeft *kbd* volgens de 'volle' spelling ook twee waarden:

Plaatswaarde: $k + b + w + d = 11 + 2 + 6 + 4 = 23$

Getalswaarde: $k + b + w + d = 20 + 2 + 6 + 4 = 32$.

Op deze alternatieve waarden van het woord voor Gods Heerlijkheid komen we in het volgende hoofdstuk uitvoerig terug, omdat ze een heel eigen rol spelen.

De onmiskenbare samenhang tussen de Naam en de Heerlijkheid van God blijkt duidelijk uit het verhaal in Exodus 33:17-23, waar Mozes God vraagt hem zijn *Heerlijkheid* te tonen, waarop JHWH reageert door zijn *Naam* te proclameren. Het valt daarbij op dat de slotrede van JHWH in de verzen 21-23 gestructureerd is volgens de twee godsnaamgetallen: **17** woorden in vss. 21-22, en 9 woorden in vs. 23, samen **26** Godswoorden. Deze aaneenkoppeling van de godsnaamgetallen in de tekst is een techniek die we verderop vaker zullen aantreffen.

De samenhang van de twee begrippen wordt ook numeriek weerspiegeld door de structurerende rol van het getal **17** in de vier teksten in het Oude Testament, waarin de *Naam* en de *Heerlijkheid* van God samen expliciet worden genoemd:

Jes. 59:19-21	vs. 19	17 woorden,	vss. 20-21	34 woorden
Ps. 72:18-19	samen	17 woorden		
Ps. 102:13-23	samen	85 (5x 17) woorden		
Neh. 9:5		17 woorden in het citaat.		

Wat voor de gewone hoorder of lezer verborgen was en waar deze niet direct iets aan had, was zichtbaar voor God en was ook voor Hem bedoeld. Dit inzicht werpt verrassend nieuw licht op de voor uitleggers heel moeilijk te verklaren tekst in Deut. 29:29 (vs. 28 in de Hebreeuwse tekst):

De *verborgen dingen* zijn voor JHWH, onze God,
maar de *geopenbaarde dingen* zijn voor ons en onze kinderen voor altijd,
opdat wij al de woorden van deze wet volbrengen.

De primaire boodschap van deze tekst is dat men zich in moeilijke en onbegrijpelijke situaties, waar alleen God de zin van kent, trouw aan de Tora moet houden. Er zit echter ook een diepere betekenis achter, die iedere schrijver aan de mensen van die tijd zou kunnen uitleggen: de *verborgen dingen* in de tekst van de Tora, de esoterische aspecten van de tekst, zijn bedoeld voor God, tot zijn eer, maar de *geopenbaarde dingen*, de duidelijk waarneembare dingen, dat wil zeggen de

evidente aspecten van de tekst, zijn bedoeld voor de hoorders en lezers van de tekst, opdat ze doen wat de Tora zegt.¹⁰

De getalwaarde van de Naam als verkondigingstechniek

We zouden de vraag kunnen stellen of de bijbelse schrijvers ook de bedoeling hadden een specifieke symbolische betekenis toe te kennen aan het feit dat ze de getallen, die de Naam en de Heerlijkheid van God vertegenwoordigen, in de tekst weefden. Voor het geven van het juiste antwoord op deze vraag moeten we ons de betekenis van de naam in de bijbelse oudheid voor de geest halen. De naam representeerde in die tijd de drager van de naam en symboliseerde diens reële aanwezigheid. Waar JHWH's Naam gevestigd is, daar is Hij tegenwoordig.

Wanneer de bijbelse auteurs nu de heilige Naam van God door middel van de godsnaamgetallen in hun geschriften weefden, realiseerden ze zijn symbolische aanwezigheid in de tekst. Zo werd de tekst als het ware geheiligd en werden hun geschriften tot Heilige Schrift, die met de Naam van God verzegeld is en diens Heerlijkheid reflecteert. Ze maakten daarmee duidelijk dat God niet alleen betrokken is, maar ook aanwezig wil zijn bij datgene wat in de tekst wordt beschreven.

Het 'weven' van de Naam JHWH in de tekst kan vergeleken worden met het 'leggen' van de Naam op de Israëlieten bij het plechtig uitspreken van de zegen door de Aäronitische priesters: *'Zij moeten mijn Naam leggen op de Israëlieten, dan zal Ik hen zegenen.'* (Numeri 6:27). De zegen treedt in werking door de aanwezigheid van de Naam. Zo is het ook met de aanwezigheid van de Naam in de tekst: er gaat een zegen van uit; wie de Schrift hoort of leest, kan Gods zegen verwachten.¹¹

Dit 'geweven' zijn van Gods Naam in de bijbeltekst dient er verder toe om de aanwezigheid van God daarin *doorlopend* te verkondigen. We kunnen daarom spreken van een *consistent* doorgevoerde latente theologische boodschap: God is er!

De Godsnaam JHWH heeft immers de betekenis *'Hij is er'*. Dat weten we enerzijds op basis van onze kennis van de Hebreeuwse taal, want het woord *yahwéh* is een archaïserende vorm van het normale woord *yihyéh*, 'hij is (er)'. Anderzijds wordt de Godsnaam naar zijn betekenis verklaard in het verhaal over de eerste ontmoeting tussen Mozes en God JHWH in Exodus 3:14a. Als Mozes vraagt welke Godsnaam hij ten overstaan van de Israëlieten moet gebruiken, antwoordt God met een uitleg van de betekenis van zijn Naam, gevolgd door de opdracht aan Mozes om die Naam als de naam van zijn Zender te gebruiken.

10. Zie mijn *Deuteronomium*, (De Prediking van het Oude Testament), 1987, deel IA, blz. 48, en de uitleg van deze tekst in Deel III.

11. Zie de doctoraalscriptie van G. Ruiterkamp, *Gezegend ben je! Een studie van achtergrond, vorm en functie van de Aäronitische zegen (Numeri 6:22-27)*, Faculteit der Godgeleerdheid, Rijksuniversiteit Groningen 1988. De logotechnische analyse van de tekst laat zien dat deze is gestructureerd door de twee godsnaamgetallen en het getal **33**, de getalwaarde van *brk*, 'zegenen', waarbij het woord *sjalom*, 'vrede', het **33ste** woord is.

En God zei tot Mozes: "Ik ben omdat Ik er ben";
 en Hij zei: "Zo moet gij tot de Israëlieten zeggen:
 'Ik ben' heeft mij tot jullie gezonden".

Deze uiterst belangrijke tekst, waarin de Naam JHWH wordt geopenbaard en uitgelegd, is in het Hebreeuws zo gestructureerd, dat de beide Godsnaamgetallen erin voorkomen, en wel in het totale aantal letters:

wy'mr 'lhym 'l msh (En God zei tot Mozes) **15** letters

'hyh 'sr 'hyh ('Ik ben, omdat Ik er ben') **11** letters.

Deze **26** letters in vs. 14a vertegenwoordigen getalsmatig de Godsnaam, en wel volgens zijn twee onderdelen:

YH (15) + WH (11) = 26.

Deze verdeling van het getal **26** is geen toeval - ik heb er vele voorbeelden van gevonden - we zullen direct weer een geval tegenkomen. De rest van het vers 14b bestaat uit **34** (2x**17**) letters, waarbij ook het andere Godsnaamgetal in de tekst wordt gerealiseerd. Zo verkondigen niet alleen de woorden, maar ook de letters op een numerieke wijze de Naam van God, dat wil zeggen zijn reële aanwezigheid.

De aanwezigheid van JHWH komt ook tot uitdrukking in het leven van de aartsvaders Abraham, Isaäk en Jakob door middel van het godsnaamgetal **17**. Dit getal blijkt namelijk telkens het uitgangspunt geweest te zijn voor de berekening van hun leeftijden, en wel volgens het volgende schema:¹²

Abraham **175** = **7** x 5 x 5 / **7** + 5 + 5 = **17**

Isaäk **180** = **5** x 6 x 6 / **5** + 6 + 6 = **17**

Jakob **147** = **3** x 7 x 7 / **3** + 7 + 7 = **17**.

Op deze wijze verkondigen de getallen betreffende de leeftijden van deze aartsvaders - als uit het godsnaamgetal voortspruitende symbolische getallen - dat God JHWH in hun midden was. Het is dan ook zeker niet toevallig dat in Gen. 47:28, met gebruikmaking van **17** woorden, gezegd wordt dat Jakob nog **17** jaar in Egypte verbleef, en dat 'zijn dagen, de jaren zijns levens', **147** waren. Op deze manier wordt de *aanwezigheid* van JHWH bij Jakob in Egypte tot uitdrukking gebracht.

De verkondiging van 'JHWH is één' in de Schrift

Israëls geloof dat JHWH *één* is, dat op z'n kortst is geformuleerd in de *sjema-belijdenis* in Deut. 6:4, 'Hoor Israël, JHWH, onze God, JHWH is één', wordt in het boek Deuteronomium op indrukwekkende wijze in alle toonaarden verkondigd. Daarbij wordt ook, zoals we in het volgende hoofdstuk zullen zien, gebruik gemaakt van de verkondigingstechniek door middel van de getalwaarde van de belijdenis 'JHWH is één', *JHWH 'èchad: 26+13 = 39*.

Deze techniek treffen we niet alleen in Deuteronomium aan. Ze komt ook elders in de Bijbel voor. Trouwens ze strekt zich over de hele oudtestamentische Schrift uit.

12. Zie voor bijzonderheden mijn artikel 'The Life Spans of the Patriarchs', in: *New Avenues in the Study of the Old Testament*, edited by A.S. van der Woude (Oudtestamentische Studiën 25), blz. 125-127.

Dat gebeurt door wat we kunnen noemen de structuur van de inhoudsopgave van de Hebreeuwse Bijbel met zijn **39** boeken, die er als volgt uitziet:

Genesis – Deuteronomium	5 +
Jozua - II Koningen	6 = 11 +
de 3 'grote' en 12 'kleine' Profeten	15 = 26 +
de overige Geschriften	13 = 39.

Dat betekent dat de **11** 'historische boeken' (Genesis - II Koningen) en de **15** Profetenboeken samen uit **26** boeken bestaan, en wel in overeenstemming met de twee delen van de Godsnaam, YH en WH (op speelse wijze in omgekeerde volgorde: **11 + 15!**). Zo verkondigt de oudtestamentische Schrift in de structuur van haar samenstelling: '*JHWH is één!*'

Daarmee wordt tegelijkertijd een bevredigende verklaring gegeven voor het feit dat sommige boeken in tweeën gesplitst zijn, namelijk ter verkrijging van het gewenste aantal van **39** boeken overeenkomstig de formule **39 = 26+13**.

Het is natuurlijk mogelijk de boeken anders te tellen, door ze anders te groeperen. Zo kende het jodendom (daarin gevolgd door christenen) ook andere tellingen, namelijk **22**, **24**, of **27**. De telling van **27** boeken in het Nieuwe Testament is kennelijk naar analogie van deze telling voor de boeken van het Oude Testament.

De godsnaamgetallen in het werk van Oskar Goldberg

Laat ik nu het verhaal van de herontdekking in onze tijd van de in vergetelheid geraakte getalsstructuren in de Bijbel verder vertellen. Van joodse zijde is in onze eeuw reeds in 1908 aandacht gevraagd voor het feit dat de Pentateuch een getalscompositie is, en wel door Oskar Goldberg, in een 44 bladzijden tellend boekje met de titel *Die fünf Bücher Mosis ein Zahlengebäude: Die Feststellung einer einheitlich durchgeführten Zahlenschrift*, uitgegeven in Berlijn. Daarin stelt hij:

De Pentateuch is van begin tot eind een getalssysteem, waarvan de grondgetallen uit de Godsnaam JHWH voortkomen. Dit getalssysteem vertoont zich primair in de inhoud van de tekst, vervolgens ook in de stijl tot in zijn fijnste nuances, ja in de hele architectuur van de tekst verdeeld in alinea's, verzen en versdelen. Het regelt de woorden, bepaalt het aantal letters en laat de getallen zelfs in hun natuurlijke getalwaarden tevoorschijn treden. De Pentateuch is dus op te vatten als de ontvouwing van de Naam van God door middel van een getallenschrift. - mijn vertaling, C.J.L.¹³

Wat hij hiermee bedoelt, zet hij uiteen aan de hand van twee passages uit de Pentateuch, die als steekproef functioneren: de **104** (4x**26**) woorden tellende genealogie van Sem in Genesis 10:21-32 en het **119** (7x**17**) woorden tellend verhaal over de strijd tegen Amalek in Exodus 17:8-16.¹⁴

We hoeven het niet met al zijn gedetailleerde rekenwerk eens te zijn om te beseffen

13. Oskar Goldberg, *Die fünf Bücher Mosis ein Zahlengebäude: Die Feststellung einer einheitlich durchgeführten Zahlenschrift*, Berlin 1908, blz. 1.

14. Laatstgenoemde passage vormt een belangrijk onderdeel van dissertatie-onderzoek van ds. A. Schuil over de Amalek-teksten in het Oude Testament: *AMALEK. Onderzoek naar oorsprong en ontwikkeling van Amaleks rol in het Oude Testament*, Zoetermeer: Boekencentrum, 1997.

dat hij onomstotelijke bewijzen heeft aangedragen ter staving van de joodse overlevering dat *de Naam JHWH in de Tora is geweven*. Er zal wel het een en ander af te dingen zijn op zijn resultaten, bijvoorbeeld op zijn opvatting dat het eigenlijke 'grondgetal' **8** is (de som van de cijfers van zowel **17** als **26**). Zelf vind ik dat in bepaalde onderdelen van zijn werk de grens tussen wetenschappelijke overweging en kabbalistische fantasie niet meer duidelijk te onderscheiden is. Daarbenevens zijn er nog lacunes in zijn onderzoek, met name wat de literaire-, meer specifiek de numerieke structuur-analyse betreft, zaken die pas in het werk van Schedl goed aan de orde zouden komen.

Dat neemt echter niet weg dat hij op indringende wijze heeft aangetoond hoe fundamenteel de structuur van deze teksten bepaald wordt door de getallen **17** en **26**. Bovendien laat hij aan de hand van talloze voorbeelden zien welke grote rol het getal **7** in de Pentateuch speelt.

Het voor de bijbelwetenschap essentiële van zijn bevindingen is, dat de Pentateuch een door de getallen **7**, **17** en **26** beheerste getalscompositie is. Deze ontdekking van Goldberg betekende wetenschappelijk gezien een doorbraak in het onderzoek van de bijbeltekst. Dat het nog lang zou duren, voordat de betekenis ervan in de bijbelwetenschap zou doordringen, doet niets af aan het belang van zijn ontdekking. Daarom beschouw ik Goldberg als de pionier, die in onze eeuw de eerste aanzetten heeft gegeven tot de serieuze numerieke analyse van de bijbeltekst.

De gegevens die Goldberg ten aanzien van de door hem onderzochte teksten aan het licht heeft gebracht, zijn volkomen controleerbaar en verifieerbaar door iedereen die bereid is er serieus naar te kijken. Deze bereidheid konden zijn collega's tijdgenoten kennelijk niet opbrengen, want zijn werk is, zover ik kon nagaan, voor dovemans oor gesproken. In de wetenschappelijke literatuur van zijn tijd werd hij doodgezwegen.

De voornaamste reden daarvoor was dat Goldbergs aanspraak, dat een specifiek getallensysteem aan de hele Pentateuch ten grondslag ligt, regelrecht inging tegen de bronnen-theorie die in die dagen hoogtij vierde. Zijn boodschap dat de Pentateuch een literaire eenheid is, was gewoon niet welkom bij de aanhangers van de bronnensplitsing als het nieuwe paradigma ter verklaring van de eigenaardigheden van de Pentateuch. Daarbij komt dat zijn grote eerbied voor de masoretische tekst absoluut niet strookte met de geestdrift waarmee de bijbelwetenschappers van zijn tijd tekstkritiek bedreven op zoek naar de 'oorspronkelijke tekst'.

Een tweede mogelijke reden voor de absoluut negatieve reactie op de bevindingen van Goldberg is dat men zijn ontdekking, dat het verschijnsel van gematrie diep verworteld ligt in de bijbelse tekst, weigerde te aanvaarden. Men beschouwde in die tijd de gematrie en de daarmee samenhangende Kabbala als veel latere, in de middeleeuwen ontstane verschijnselen, die los staan van de historische werkelijkheid van de bijbeltekst.

Een derde reden voor het doodzwijgen van de inzichten van Goldberg zou gezocht kunnen worden in het feit dat hij een omstreden figuur was, wegens zijn

eigenzinnige kabbalistische uitleggingen van de Tora, als gevolg waarvan men, door hem te negeren, als het ware het kind met het badwater heeft weggegooid.

Buiten de uitkomst van zijn onderzoek, dat de Pentateuch een door de godsnaamgetallen beheerste getalscompositie is, trekt Goldberg geen verdere conclusies. Wel wijst hij op de laatste bladzijden van het boekje erop, dat de totstandkoming van dit 'getallenbouwwerk', gezien de ingewikkeldheid ervan, voor ons iets *onvoorstelbaars* is. Of hij zich in zijn andere geschriften duidelijker heeft uitgesproken over dit 'onvoorstelbare', is mij niet bekend. Nader onderzoek betreffende deze interessante figuur zou hier meer licht op kunnen werpen.

Laten we nu in het volgende hoofdstuk gaan kijken hoe het met dit 'onvoorstelbare' of 'ongelooflijke' van de bijbelse compositiekunst gesteld is. Ter aanvulling van wat we reeds tegengekomen zijn, zal ik aan de hand van verdere voorbeelden proberen de lezer nog dieper inzicht te geven in de literaire schoonheid van de Bijbel. We zullen kennis maken met de fraaie compositiemodellen, die de bijbelse schrijvers hebben gebruikt, en met de vele geraffineerde technieken waarmee ze de vormgeving van de tekst in dienst hebben gesteld van de inhoud. Daarbij zullen we merken welke cruciale rol de structuurgetallen, waarmee we reeds kennis gemaakt hebben, speelden in de vormgeving van de teksten en in de verdieping van hun inhoud.